

DEBRECENI REFORMÁTUS HITTUDOMÁNYI EGYETEM
HITTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Témavezető:

Dr. habil. Fazakas Sándor, egyetemi tanár

„NEM JÓ AZ EMBERNEK EGYEDÜL LENNI”
Kálvin János a házassági és családi életformára való
nevelés reformátora

Doktori értekezés–tézisfüzet

Készítette:

Magyar Balázs Dávid, református vallástanár

Debrecen, 2016

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

1. Kétségtelen, a genfi reformátor életével és munkásságával foglalkozó cikkek, tanulmányok, könyvfejezetek és monográfiák száma ma már igen jelentősnek tekinthető, házasság és családetikája, mégis egy kevésbé ismert területe a roppant gazdag kálvini életműnek.

2. Jóllehet, Kálvin nem írt tartalmi és formai szempontból rendszerbe foglalt társadalmi etikát, melynek integráns része a házasság és családetika, *Institutiója*, igehirdetései, bibliamagyarázatai és egyéb traktátusai, mégis egyre határozottabb vonásokkal tárják eléink vallásos-társadalmi nevelésének rendszerét.

3. Módszertani szempontból alapvető fontosságú, hogy a reformátor műveinek vizsgálatakor odafigyeljünk mindazokra a társadalmi, gazdasági, politikai, vallási, római és kánonjogi körülményekre, melyek nagymértékben meghatározták Kálvin elgondolásainak létrejöttét és formálódását.

4. Tény, Kálvin, a hányatott sorsú, mégis megkerülhetetlen hatású teológus és egyházszervező csupán kilenc esztendeig élt házasságban feleségével, Idelette de Buré-val, ez mégsem jelenti azt, hogy magánélete nélkülözte volna a családi örömeket és drámákat.

5. A reformátor teológiai és etikai látásának formálódására, kikristályosodására jelentős hatást gyakorolt az általa létrehozott egyházi bíróságban, a *Konzisztórium*ban betöltött moderátori tiszte, melynek eredményeképpen jól ismerte a gyülekezeti tagok életének vallásos-morális problémáit. Ráadásul, ezek alapján megfogalmazta, vagy éppen újrafogalmazta azon etikai tanításait, melyeket kommentárjaiban és egyházi beszédeiben tett közzé.

6. Kálvin a jelentősebb etikai kérdésekre (pl. válás, paráznság, tobzódás) egyfelől lelkiképpen (bibliamagyarázatok, prédikációk, imádságok), másfelől pedig a *Kistanács* egyetértésével jogilag, úgynevezett vallásos státúumokban, azaz erkölcsi szabályrendeletekben próbált megoldást keresni.

7. Kálvin tanításai hazánkban nem maradtak válasz nélkül, hiszen az eltérő egyháztörténeti és jogi helyzet ellenére, a *Debrecen-Egervölgyi Hitvallás* (1562) kidolgozását követően, jelentősen hozzájárultak a kánonjogtól független, „önálló református házassági jog” kialakulásához. Tették mindezt alapvonalaiban a házassági életközösség állami, központi szabályozásáig (1894) élő, vagy éppen szerkesztett joganyagként funkcionálva.

8. Azonban a *Magyarországi Református Egyház*, mint a Krisztus Egyházának tagja nem mond le, és nem is mondhat le az Istennek tetsző házasság és családetika hirdetéséről, melyre „örállói” felelőssége kötelezi.

DISSERTATION THESES

1. It is taken for granted that several articles, essays, and monographies were published related to the life and work of the great reformer, but examination of his thoughts on proper Christian marriage and family life remained out of the general interest of Hungarian and international Calvin research.

2. However, Calvin did not write a so called systematically elaborated social-ethics that includes his views on Christian marriage and family life, still his *Institutes*, sermons, biblical commentaries and several treatises illuminate the framework of his ideas on religious-social thoughts.

3. From a methodological point of view, it is important to keep in mind that several social, economic, political, religious, and judicial (roman law, canon law) element influenced the formation and development of Calvin's teaching.

4. Although, John Calvin, the reformer with great influence was full of tribulation and anxiety, and he was married only nine years with Idelette de Buré, it does not mean, his private and family life missed the happiness and dramas.

5. To be sure, Calvin's function as a moderator in the *Consistory* affected the development of his theological and ethical ideas. Due to this function, Calvin was absolute familiar with the religious and moral problems of Genevan congregations. So, the reformer could test and try out his instructions which were published in his biblical commentaries and sermons.

6. By no means surprising that Calvin reflected over and over again on the fundamental problems of believers (e. g. divorce, fornication, riot). He did it first of all spiritually by the publication of his commentaries and sermons, but after this, he elaborated a number of moral codes and edicts which were accepted by the *Small Council*.

7. John Calvin's thoughts on Christian marriage and family life did not remain without response, because despite of the peculiar historical and judicial circumstances in Hungary, after the compilation of *Debrecen-Egervölgyi Confession*, they contributed to the elaboration of independent marriage law system of "*Hungarian Reformed Church*". Actually, this written and sometimes unwritten law was abided substantial in the life of the Hungarian reformed congregations until the creation of legal marriage and family law (1894).

8. Nevertheless, the *Reformed Church in Hungary*, as a member of Christ's holy Church does not give up the intention to expose the proper way of Christian marriage and family life, because it is a very part of his "guardian function".

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS ABSZTRAKTJA

Sajnálatos, de ma már egy olyan világban élünk, amikor az emberek keresik az alkalmát annak, hogy megbotránkozhassanak. Nem kivétel ez alól az Egyház és a gyülekezeti tagok élete sem, hiszen a világ minden alkalmat megragad arra, hogy a Krisztus Egyházát bomlassza. Meglepő, de már Kálvin János, híres genfi reformátor és egyházszerző is hasonló felismerésekre jutott. Roppant gazdag írott hagyatékának vizsgálatából, ugyanis kirajzolódik, hogy elgondolásai szerint a világ, mintha a feje tetejére állt volna, hiszen Jézust megtagadva látta és érezte mindenütt. Ugyanakkor sokan a paráználkodás, házasságtörés romlottságába estek, mások pedig alkoholizmusban és tobzódásban tagadták meg önmagukat. Bizonyára ennek köszönhető, hogy Kálvin szerint a keresztyén gyülekezeteknek, és személy szerint minden hívő életének valamiféle „világító lámpásként kellene ragyognia”, hogy a helyes, Istennek tetsző példamutatásuk „fényt adjon azoknak, akik még távol vannak az *Evangéliumtól*”. Tény, Kálvin Genfjében, csakúgy, mint a mai modern keresztyén államokban, a helyes családi és házassági élet morális kérdései megkülönböztetett jelentőséggel bírtak. Így a reformátor számára elkerülhetetlenné vált, hogy mélyrehatóan foglalkozzon azokkal az etikai problémákkal, melyek határozott állásfoglalást kívántak.

Nem véletlen, Kálvin minden erőfeszítést megtett az „új Jeruzsálem”, azaz a „szentség városa” megteremtése érdekében, ezért különleges érzékenységgel fordult kora társadalmának vallásos-erkölcsi kérdéseihöz. S mert a *Tízparancsolat* értelmében a hitvalló élet számára, elsősorban az élet istentiszteletének gyakorlati megvalósítását jelentette, Kálvin a gyülekezeti tagok életének teljes és tudatos átformálására törekedett.

Dolgozatunk célja nem az, hogy a teljesség igényével mutassuk be életét, valamint sokszínű egyház- és társadalomformáló szolgálatát, de még csak arra sem törekedhetünk, hogy minden részletében feltárjuk a keresztyén házassági és családi élet teológiai és etikai alapvonalainak teljes belső karakterisztikáját. Ez ugyanis jelentősen meghaladná a Disszertáció kereteit. Az Értekezés intenciója, ezért a genfi reformátor társadalmi etikájának, azon belül pedig a helyes keresztyén házassági és családi életformára való nevelése bemutatására irányul. Teszi

mindezt különös tekintettel arra, miként realizálódtak elgondolásai a gyakorlatban, tudniillik prédikációiban, konzisztórium munkájában, valamint a *Kistanács* által elfogadott erkölcsi státútumok kimunkálásában.

Ennek köszönhetően, a kutatásunk fő kérdése, amelyre megpróbálunk választ keresni, így hangzik: milyen tényezők befolyásolták Kálvin helyes házassági és családi életformára való nevelését, s hogy a gyakorlatban miként alkalmazta elgondolásait a nagy reformátor. Mindezt, bízva abban, hogy az értekezés a magyar protestáns értelmiség lelki épülésére és szellemi gyarapodására szolgál.

A Disszertáció így mindösszesen tizenkét fejezetre tagolódik, oly módon, hogy Kálvin tanításainak történeti, társadalmi, jogi és személyes hátterét megvilágítva (1–4. fej.) érkezik el az *Institutió*ban, konzisztórium jegyzőkönyvekben, bibliakommentárok-ban, igehirdetésekből, valamint a városállam erkölcsi státútumaiban közzétett házasság- és családetikájának feltárásához (5–10. fej.), végezetül pedig bemutatja gondolatainak hazai recepcióját a XVI. századtól egészen a hatályos egyházi és állami szabályozásig (11. fej.), majd végül összegző megállapításokat tesz (12. fej.).

Az **első fejezet** a téma kutatástörténeti előzményeit tárgyalja úgy, hogy amíg a fejezet első egysége a Kálvin-kutatásról általában, addig a második része pedig speciálisan a kálvini házasság és családetika terén született eddigi eredmények áttekintése iránt érdeklődik. A kutatástörténeti előzmények ismeretében megállapítható, hogy Kálvin megnevezett tanításai társadalmi etikájának integráns részét képezik, oly módon, hogy megannyi interdiszciplináris sajátossággal bírnak. Mindezek mellett pedig kijelenthető az is, hogy hazánkban eddigelé még nem került sor a téma elmélyült, rendszerszintű kimunkálására.

A Dolgozat **második része** azt a nagyon fontos kutatástörténeti megállapítást tartja szem előtt, hogy a reformátor működését az Ige és a teológia mellett, nagymértékben a szituáció is befolyásolta, ezért gondolatainak alaposabb vizsgálatához elengedhetetlen Genf városa gazdasági, politikai, gazdasági, vallási és egyéb társadalmi viszonyainak megismerése. Ezeknek a jellemzőknek az összehasonlító elemzése alapján látható, hogy Kálvin érkezésekor (1536) az egykori virágzó város már a gazdasági recesszió képét (tömeges szegénység, társadalmi feszültségek) mutatta, melynek legfontosabb negatív

kísérőjelensége a morális hanyatlás lett. S mert a korábbi függetlenségi harcok, valamint a hitújítás küzdelmei könnyen anarchiába sodorhatták volna a fiatal városállamot, Kálvinra mind nagyobb szerep hárult a társadalmi képlet tisztázásában és a közállapotok stabilizálásában.

A **harmadik fejezet** tovább folytatja Kálvin tanításai háttérének vizsgálatát, hiszen bemutatja, miként gondolkoztak az eljegyzésről, házasságról és válásról a római jog, az egyházatyák, valamint a kánonjog legmarkánsabb képviselői. Kétségtelen, hogy a házassági életközösség sajátosságainak – elsősorban jogi – feltárásában elévülhetetlen érdemeket szereztek a római jog redaktorai, akik szerint: „*a házasság a férfi és nő olyan különleges sorsközössége, melyet isteni és emberi törvények szabályoznak*”. Azonban a római jog sajátja volt még ebben a tekintetben, hogy legitímálta az elválás és az ágyasság intézményét is. Nem így a keresztyén Egyház, amely kezdetben még elnéző magatartást tanúsított a római joggal szemben, a Birodalom gyengülése után azonban már határozottan kiállt az elválás és az ágyassági kapcsolatok tilalma ellen, sőt, még az újránházassodás lehetőségét is elvetette. Tény, a házassági etika már a korai egyházatyákat is megosztotta, mégis módfelett jelentőssé váltak e téren a „házasság doktorának” nevezett Szent Ágoston (354–430) tanításai. Ugyanis ezek nyomán végre kialakult és megszilárdult a házasság hármias hasznának hagyományos (katolikus) értelmezése: első a gyermekek nemzésének és nevelésének feladata (bonum prolis), a második a hitvestársak iránti testi-lelki hűség, amely kizár minden harmadik személyt (bonum fidei), végül pedig a szentségi jelleg (bonum sacramenti), amely Krisztus és az Egyház kapcsolatának (Ef 5,32) analógiájára épülve egységet és felbonthatatlanságot, így újránházassodási tilalmat követel meg. Így nem véletlen, hogy a házasság végül szentségi jelleget nyert.

Az Értekezés **negyedik része** ellenben már magával Kálvinnal foglalkozik, hiszen magánéletének vizsgálatával arra keresi a választ, hogy vajon milyen házassági és családi körülmények hatottak teológiai és etikai látásának kialakulására és formálódására. Gondolhatunk itt házasságkötésére Idelette de Buré-val, testvére, Kálvin Antal botránysos válására, vagy éppen neveltlánya, Judit paráználkodására.

Az **ötödik** és **hatodik fejezet** a genfi reformátor műveinek, tudniillik *Institutiója* különböző kiadásainak (1536, 1541, 1559), valamint jogi vonatkozású munkáinak elemzésére irányul. Ugyanis Kálvin legkorábban Magnum Opusában, az *Institutióban* foglalkozott a házasság kérdésével, mellyel kapcsolatban ugyan elismerte annak gyermeknemzésre és kölcsönös segítségnyújtásra, gondoskodásra irányuló rendelkezését, de egyszersmind visszautasította szentségi jellegét. Az *Institutio* kimunkálása után leginkább jogi természetű munkák kidolgozásával foglalkozott a reformátor. Szép példa erre az úgynevezett *Házassági Szabálygyűjtemény* (1546), melynek jelentősége abban áll, hogy elsősorban a *Biblia* tanításai alapján állapította meg az eljegyzésre, házasságkötésre és elválásra vonatkozó jogi rendelkezéseket.

A Dolgozat központi része, a **hetedik fejezet** pedig a hazai Kálvin-kutatásban elsőként vizsgálja mélyrehatóan az 1541-ben felállított genfi *Egyháztanács*, azaz a *Konzisztórium* létrehozásának és működésének történeti, teológiai és etikai alapvetéseit, melyeket kiegészít a testület jegyzőkönyveinek bemutatásával. Így érkezik el Kálvin tanításainak megvalósulásához, hiszen a bíróság ülésén a reformátor a gyakorlatban is alkalmazhatta és esetleg újrafogalmazhatta azon elgondolásait, melyeket bibliamagyarázataiban és prédikációiban tett közzé. Ezek a meghallgatások tehát hozzájárultak teológiájának és etikájának kikristályosodásához főleg a különféle házassági ígéreték, paráznaság, házasságtörés, testi bántalmazás, szociális elhanyagolás, vagy éppen az elválás kérdésének kimunkálása terén. Kétségtelen ugyan, hogy a testület legfőbb fegyelmező eszköze az Úrvacsorától való eltiltás volt, az *Egyháztanács* alapintenciója mégsem a gyülekezeti tagok megbüntetésére, hanem sokkal inkább életük megjobbítására irányult.

A **nyolcadik** és **kilencedik rész** a témára vonatkozóan talán Kálvin legfontosabb irodalmi műveit, így bibliakommentárjait és ígehirdetéseit vizsgálja, oly módon, hogy mindkét esetben elsőként a munkák előállítását és általános jellemzőit tárja fel, majd ezt követően érkezik el a relevánsnak tekintett részletek bemutatásához és vizsgálatához. E két fejezet szorosan összetartozik, mondhatni egymást kiegészítik, hiszen Kálvin tanításainak feltárásakor szem előtt kell tartani, hogy mivel bibliamagyarázatait elsősorban a „protestáns” értelmiségnek szánta, nem bocsátkozhatott az etikai kérdések olyan

mélyreható etikai reflexiójába, mint tette azt a prédikációk esetén. A két műfaj sajátosságai miatt a különféle társadalmi-morális kérdések leginkább igehirdetéseiben foglalkoztatták a reformátort, aki így a Szent Péter székesegyházban kitűnően használta ki a szószék adta nyilvánosság erejét. Tette mindezt az Egyház „örállói tisztének” betöltése érdekében. Különösen igaz ez azon prédikációk esetén, amikor egy híres genfi család (pl. Favre, Perrin) vagy a *Konzisztórium* dolgait említette meg, természetesen név nélkül, bár a gyülekezet tagjai mindnyájan jól tudták, kiről is van szó.

A Disszertáció **tizedik fejezete** a nemzetközi és hazai Kálvin-kutatásban is kissé háttérbe szorult kérdést tárgyalja, tudniillik azt, hogy mi volt a teológiai-etikai indítókoka Kálvin részéről azoknak a jogi természetű, de morális eredetű városi státútumoknak, melyeket fellépésére a *Kistanács* fogadott el. A szabályrendeletek értelmében, ugyanis Kálvin a szexuális kicsapongás mellett, elsősorban a helytelen öltözködés, tánc, éneklés, alkohol- és ételfogyasztás miatt tartotta nehézkosnak Genfben az „új Jeruzsálem” realizálódását.

A **tizenegyedik rész** pedig szándéka szerint annak bemutatására törekszik, hogy milyen volt Kálvin házasság és családetikájának recepciója hazánkban. S bár a reformátor hatásának vizsgálata megannyi egyháztörténeti, jogi és társadalmi problémát vet fel hazánkban, mégis kijelenthető, hogy főleg a *Debrecen-Egervölgyi Hitvallás* és a *Geleji Kanonok* (1649) szövegéből, valamint Tarpai Szilágyi András műveiből kimutatható a kálvini örökség, különös tekintettel a házassági eljegyzés, házasságkötés és elválás szabályaira. Tény azonban, hogy Kálvin tanításaihoz képest jelentős eltérést mutat, hogy hazánkban egészen a házassági jog egységes, „állami” kimunkálásáig (1894) tartotta magát az „önálló református házassági jog”, amely elsősorban gyülekezeti keretek közé rendelte az effajta ügyek tárgyalását. Noha ez az „önálló református házassági jog” már több, mint egy évszázada átadta helyét a központi szabályozásnak, ez mégsem jelenti azt, hogy a *Magyarországi Református Egyház* kivonult volna az Istennek tetsző házassági és családi élet hirdetésének színteréről. Nem is tehetné, hiszen „örállói tisztéből” eredő felelőssége mindenkor erre kötelezi, mely szépen kiolvasható a *Házasság, család és szexualitás* (2004) című állásfoglalásából.

DISSERTATION ABSTRACT

Regrettably, we are living in a world where people seeking for the opportunity to be scandalized at certain things. The life of the Church and its members is not exempt from this tendency – the world takes every single opportunity to ridicule Christ’s holy Church. It is striking that John Calvin, the renowned protestant reformer and church organizer from Geneva came to a somewhat similar conclusion. By examining his overly rich written heritage, it is clear that he reckoned the surrounding contemporary world to turn upside down in its morals – he saw and witnessed his culture denying Christ. Many fall into the sins of fornication and adultery, and again, many others into the sins of alcoholism, libertinism and bohemian, worldly, godless lifestyle. Thus, according to Calvin, every Christian congregation and every Christian “*ought to be as a burning lamp*” in order that their exemplary behaviour “*would give light on those, who are further away from Christ’s Gospel*”. It is beyond dispute that in Calvin’s Geneva the question of the morality of marriage and family life was as vital and crucial as it is in our contemporary western civilization. Therefore, Calvin deeply committed himself to those moral and ethical issues, which required firm and clear theological statements.

It comes as no surprise that Calvin put his best effort to build up a “new Jerusalem” in Geneva, a “holy city” devoted to please the Most High. Therefore, he treated the religious and moral issues of his contemporary Geneva with great attention. Calvin devoted his preaching service to shape the entire minds and hearts of the members of his congregation by helping them to achieve a practical application of the *Scriptures* and the *Decalogue* in their daily lives.

The purpose of this study is not to provide a comprehensive treatment of Calvin’s life and his work for the church and society. It is not our purpose either to deal with the Christian doctrines of marriage and family life in full depth. The purpose of this study is rather to understand Calvin’s social ethical thoughts, especially his ideas concerning the proper Christian marriage and family life. By reconstructing Calvin’s social thoughts, the present study will investigate Calvin’s sermons, his consistorial service and his accepted proposals in the moral statutes of the *Small Council*.

This study is an attempt to understand the social and historical background of Calvin’s teaching concerning the proper Christian marriage and family life. The focus of this study is to represent how

Calvin put his ideas into practice throughout his sermons and his administrative work in Geneva.

The present Dissertation consists of twelve chapters. The **first chapter** deals with the previous research done 1) on Calvin in general, and 2) on his thoughts concerning Christian marriage and family life in particular. The history of previous Calvin research clearly shows that Calvin's teachings and ideas on the proper Christian marriage and family life was an integral part of his wider social thought. Moreover, the history of previous Calvin research shows that a monographic treatment of the topic of Calvin's thoughts on Christian marriage and family life is absent in Hungarian context.

The **second chapter** deals with the economic, political, religious and social background of 16th century Geneva. By scrutinizing these aspects of contemporary Geneva, it becomes clear that by the arriving of Calvin (1536) the once thriving city showed the clear signs of social and economic declension (poverty, social tensions, etc.), resulting a great deal of immorality. The previous fights for independence and the early endeavours of the protestant religious reformation could easily push the young city-state into anarchy. Therefore, Calvin's role in the stabilization of Geneva's social and moral life was so crucial and challenging that his merits and services for the city of Geneva are undeniable in retrospect.

The **third chapter** deals with the legal historical background of marriage and divorce; in this case, the chapter summarizes 1) the Roman legal tradition, 2) the early church fathers' thoughts, and 3) the canon law. The roman legal tradition built the foundation of the legal understanding of marriage. The Roman law states: "marriage is the special community of man and woman, which is regulated by divine and human laws". However, the Roman law regulated and legitimated divorce and the institution of concubinage. Contrary to Roman law, the Christian Church – although only after the declension of the Roman Empire – strictly prohibited divorce, concubinage, even the possibility of remarry. Although the doctrine of marriage was a lively topic in the writings of the early church fathers, but the so-called "doctor of marriage", namely Saint Augustine's (354–430) ideas became the classic understanding of the Roman Catholic Church. Following Saint Augustine, the Roman Catholic Church states, that the proper Christian marriage serves three purposes: 1) the procreation and

nurturing of children (*bonum proles*); 2) the fidelity between spouses which exclude any third partner (*bonum fidei*); 3) the marriage as sacrament (*bonum sacramenti*). The biblical analogy of marriage's sacramental nature is the sacral relationship between Christ and the Church (Ephesians 5:32), therefore, it is not surprising that marriage became a sacrament in the Roman Catholic tradition.

The **fourth chapter** deals Calvin's personal life and wider family life. In order to understand Calvin's theological and ethical thoughts concerning marriage and family life, it is indeed necessary to investigate Calvin's personal life. His marriage with Idelette de Buré must have an effect on his understanding of Christian marriage – so much as his brother's, Antoine Calvin's scandalous divorce and his nursing daughter's fornication.

The **fifth and sixth chapter** deals with Calvin's intellectual writings, such as his *Institutes* (1536, 1541, 1559) and his jurisprudential writings. Calvin's pioneering, early thought regarding the Christian marriage can be found first in his *Magnum Opus*, the *Institutes*. Calvin here admitted the central roles of Christian marriage, namely: child bearing and nursing, together with the roles of fidelity and mutual assistance, but strictly denied its sacramental nature. Besides his *Institutes*, Calvin dealt with the topic of Christian marriage in his jurisprudential works, such as *Marriage Ordinance* (1546). The relevance of this mentioned writing is that the legal rules of engagement, marriage and divorce is based on certain Biblical passages.

The **seventh chapter** – the central chapter of the Dissertation – deals with the historical, legal and theological-ethical background of the setting up of the Genevan *Consistory* in 1541. The detailed investigation of this institution had been a neglected field in the Hungarian Calvin research; therefore, the present study puts extra weight on this investigation. The relevance of the *Consistory* in Calvin's ideas of shaping of his contemporary society is evident, because throughout this legal institution Calvin had the opportunity to put his theological, social-ethical thoughts into practice. The detailed investigation of the judicial records of the *Consistory* shows that Calvin's thoughts regarding the Christian marriage could be reshaped in a legal, practical context. Therefore, besides his preaching service and his intellectual writings (theological treatises, biblical

commentaries), his legal, practical work in the *Consistory* helped him to shape the minds and hearts of the people of Geneva. These consistorial meetings had a great effect on the crystallization of Calvin's thoughts on the proper Christian marriage and family life, especially on such details as fornication, infidelity, adultery, violence or divorce. Although the main punishment on such issues was the forbidding from the Holy Communion, but the main purpose of the *Consistory* was not the punishing of people – rather to make their life straight and help them to recover from unrighteousness.

The **eighth and ninth chapter** deals with Calvin's commentaries and sermons, which could be easily understood as heavily important intellectual materials regarding the topic of Christian marriage. These chapters complement each other, because the intention of the writing of the commentaries made it irrelevant for Calvin to present a detailed understanding of different ethical issues – Calvin addressed his commentaries to protestant intellectuals, therefore, it was unnecessary to treat several ethical issues in depths. However, he did contrariwise during the sermons: the detailed, practical investigation of different ethical, moral issues are masterfully presented in the sermons. The pulpit of the Saint Peter's Cathedral made Calvin's social-ethical thoughts public, powerful and socially effective.

The **tenth chapter** of the Dissertation deals with a “neglected field” of international and Hungarian Calvin research, namely to point out what was the theological-ethical motivation of Calvin's moral statutes that he presented to the *Small Council*. According to these edicts, Calvin was convinced, besides the so called sexual crimes, the unsuitable dresses, dance, songs, and feasts set back the realization of “new Jerusalem” in Geneva.

The **eleventh chapter** intends to scrutinize the Hungarian reception of Calvin's thoughts on Christian marriage and family life. However, this research raises several historical, judicial, and social questions, still the examination of *Debrecen-Egervölgyi Confession*, *Geleji Regulations* (1649), and the works of András Szilágyi Tarpai shows, Calvin's heritage deeply influenced the Hungarian reformed marriage thoughts in consideration of engagement, marriage, and divorce. But it is evident, the “*Hungarian Reformed Church*” improved her independent marriage law system that remained substantial in the life of congregations until the creation of legal

marriage and family law (1894). Although, this independent reformed marriage law system was overruled by the state more than one hundred years ago, the *Reformed Church in Hungary* does not give up the intention to expose the proper way of Christian marriage and family life. —Actually, it would be impossible to give up this intention, because the strong “guardian function” appears clearly in her declaration on family life, entitled *Marriage, family, and sexuality* (2004).

A DOKTORJELÖLT KUTATÁSI TÉMÁJÁHOZ
KAPCSOLÓDÓ TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI

(MTMT azonosító: 10043943)

I. Szaktanulmányok folyóiratokban, kötetekben

“The City of Geneva Ought to Be as a Burning Lamp to Give Light.” Portraits of Genevan Family Life in John Calvin’s Sermons on the Ephesians. In: HUIJGEN, ARNOLD–SELDERHUIS, HERMAN J. (ed.): *Calvinus Pastor Ecclesiae. Papers of the Eleventh International Congress on Calvin Research*. Göttingen, 2016, Vandenhoeck & Ruprecht, 367–378. —*Megjelenés alatt.*

Fragmentumok Kálvin János társadalmi etikájához. Az alkohol- és ételfogyasztás, tánc, valamint a szerencsejáték teológiai-etikai minősítése a reformátor kommentárjaiban és igehirdetéseiben. In: BARÁTH, BÉLA (szerk.): *Hittel és humorral. Tanulmánykötet Hörcsik Richárd 60. születésnapja alkalmából* (Acta. Debreceni teológiai tanulmányok VIII.). Debrecen, 2015, Debreceni Református Hittudományi Egyetem kiadása, 57–82.

Kálvin János a történelem ítélszéke előtt. A híres Warga–Zoványi-ügy (1908–1912). In: PÁLFI, JÓZSEF (szerk.): *Kálvini vonások a magyarok lelki arcán*. Debrecen–Nagyvárad, 2015, Debreceni Református Hittudományi Egyetem Hatvani István Teológiai Kutatóintézet–Partiumi Kiadó, 274–301.

Kálvin János – szent vagy bűnös? A reformátor személyének és szerepének megítélése Szervét kivégzésében a magyar nyelvű Kálvin életrajzok és tanulmányok alapján (1842–1908). In: *Református Szemle* (CVIII.) 2015. 2. sz. 180–215. (ISSN 0254–4458)

Kálvin János a családi és házassági jog reformátora – egykor és ma. In: SZABÓ, ZSOLT (szerk.): *Kálvinizmus ma* (Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico Politicarum XI.). Budapest, 2014, A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadása, 127–139.

Maradandó kálvini értékek hazánk hatályos jogában, különös tekintettel a Polgári törvénykönyv rendelkezéseire. In: *Confessio: a*

Magyarországi Református Egyház Figyelője (XXXVIII.) 2014. 4. sz. 73–93. (ISSN 0133–8889)

„Jean Calvin contre les Anabaptistes.” Az újrakeresztelkedők tanításainak cáfolata a reformátor 1536–1544. közötti műveiben, különös tekintettel a politikai teológia kérdéseire. In: *Református Szemle* (CVII.) 2014. 3. sz. 278–302. (ISSN 0254–4458)

„Jean Calvin contre les Anabaptistes.” Az újrakeresztelkedők tanításainak cáfolata a reformátor 1534–1536. közötti műveiben, különös tekintettel a politikai teológia kérdéseire. In: *Református Szemle* (CVII.) 2014. 1. sz. 49–78. (ISSN 0254–4458)

Házasság és válás a kora-újkori Genfben. Betekintés a Konzisztórium, mint házassági bíróság működésébe Antoine Calvin és Anne Le Fert válópere alapján. In: *Theologiai Szemle* (Új folyam LVII.) 2014. 3. sz. 141–155. (ISSN 0133–7599).

„Honora patrem tuum et matrem.” Kálvin János neveléstanának újszövetségi vonatkozásai, különös tekintettel a keresztyén házasság és házirend kérdésére. Betekintés Kálvin János társadalmi nevelésének rendszerébe és legfontosabb forrásaiba (III. rész). In: *Református Szemle* (CVI.) 2013. 3. sz. 256–282. (ISSN 0254–4458)

„Calvinus Tyrannus?” Adalékok a genfi Konzisztórium létrehozásának történeti, teológiai és etikai aspektusaihoz. In: *Theologiai Szemle* (Új folyam LV.) 2012. 1. sz. 4–12. (ISSN 0133–7599)

„Örvendek, hogy nekünk is van már egy Kálvin életünk!” Az első magyar nyelvű Kálvin életrajz keletkezése, kiadása és recepciója. In: KOZMA, GÁBOR (szerk.): *Keresztény szellemben a tudomány útján. A III. Kárpát-medencei Keresztény Tudományos Diákköri Konferencia válogatott tanulmányai*. Szeged, 2012, Gerhardus Kiadó, 27–41. (ISBN 978–615–5256–06–6)

„Isten nevének virágoznia kell nemzedékről-nemzedékre!” Kálvin János társadalmi nevelése és a genfi vallástanítás. Betekintés Kálvin

János társadalmi nevelésének rendszerébe és legfontosabb forrásaiba (II. rész). In: *Református Szemle* (CV.) 2012. 4. sz. 376–393. (ISSN 0254–4458)

„Krisztus legkiválóbb iskolája.” Kálvin János társadalmi nevelése igehirdetéseiben és konzisztórium munkájában. Betekintés Kálvin János társadalmi nevelésének rendszerébe és legfontosabb forrásaiba (I. rész). In: *Református Szemle* (CV.) 2012. 3. sz. 248–269. (ISSN 0254–4458)

„Amikor Kálvin fellépése előtt még egy jót borozhattunk Genfben.” A genfi Konzisztórium létrehozásának történeti, teológiai és etikai aspektusai. In: SZÁVAY, LÁSZLÓ (szerk.): *Vidimus enim stellam eius* (A Fiala Kutatók és Doktoranduszok II. Nemzetközi Teológuskonferenciáján, 2011. október 14. és 16. között elhangzott előadások). Budapest, 2011, L'Harmattan, 245–256. (ISBN 978–963–236–485–8)

„Genf városának világító lámpásként kellene ragyognia.” A keresztyén házasság és gyermeknevelés társadalomformáló szerepe Kálvin Efézus kommentárjában és igehirdetéseiben. In: G. SZABÓ BOTOND (szerk.): *Tanulmányok Kálvinról és magyarországi jelenlétéről*. Debrecen, 2011, A Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárának kiadása, 20–37. (ISBN 978–963–88488–33–3)

Kálvin János noyoni fogsága. Egy hibás életrajzi adat nyomában. In: *Mediárium. Kommunikáció – Egyház – Társadalom* (III.) 2009. 3–4. sz. 34–48. (ISSN 1789–0357)

II. Szakelőadások tudományos konferenciákon

Az öltözködés és divat teológiai-etikai minősítése Kálvin János kommentárjaiban és igehirdetéseiben. Előadás a Fiala Kutatók és Doktoranduszok VI. Nemzetközi Teológuskonferenciáján. (Budapest, 2015. október 24.)

Kálvin János és az élet örömei. Előadás a Pápai Református Teológiai Akadémia VII. Kálvin-konferenciáján. (Pápa, 2015. október 20.)

Kálvin János a történelem ítélőszéke előtt. Előadás a „Kálvini vonások a magyarok lelki arcán” című Kálvin-konferencián a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. (Nagyvárad, 2014. november 21.)

Kálvin János a családi és házassági jog reformátora. Előadás a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar és az MRE zsinata által szervezett „Kálvinizmus ma” című konferencián. (Budapest, 2014. november 10.)

John Calvin's Christian Policy Concerning Marital and Family Life. Előadás a Fiatalkutatók és Doktoranduszok V. Nemzetközi Teológuskonferenciáján. (Budapest, 2014. október 25.)

Antoine Calvin és Anne LeFert botrányos válása. A genfi reformátor közbelép. Előadás a Kálvin Emlékévek záró konferenciáján (Budapest, 2014. október 18.)

Kálvin János és a genfi család. Előadás a Pápai Református Teológiai Akadémia VI. Kálvin-konferenciáján. (Pápa, 2014. október 14.)

“The City of Geneva ought to be as a burning lamp to give light.” Portraits of Genevan Family Life in John Calvin's Sermons on the Ephesians. Előadás az International Congress on Calvin Research 11-dik konferenciáján (Zürich, 2014. augusztus 25.)

The Structure of John Calvin's Social Thought. Előadás a Friends of the H. Henry Meeter Center Research Fellowship (Grand Rapids, MI, USA) ösztöndíj keretében (2014. július 24.)

Maradandó kálvini értékek hatályos jogunkban, különös tekintettel a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseire. Előadás a XI. Református Zenei Fesztiválon (Budapest, 2014. május 23.)

Hatalommal való visszaélés Servet Mihály büntetőperében? A genfi Tanács és a Konzisztórium igazságszolgáltatási rendszere. Előadás a Pápai Református Teológiai Akadémia V. Kálvin-konferenciáján. (Pápa, 2013. október 9.)

A pénz és a kamat szerepe Kálvin János szociáletikájában és a genfi mindennapokban. Előadás a Pápai Református Teológiai Akadémia V. Kálvin-konferenciáján. (Pápa, 2013. október 9.)

Kálvin János társadalmi nevelése a genfi Konzisztórium jegyzőkönyveinek fényében. Előadás a DRHE Doktorandusz Kollégiumának IV. ülésén. (Debrecen, 2011. november 23.)

„Krisztus legkiválóbb iskolája.” Betekintés Kálvin János társadalmi nevelésének rendszerébe és legfontosabb forrásaiba. Előadás a Pápai Református Teológiai Akadémia III. Kálvin-konferenciáján. (Pápa, 2011. november 9.)

„Isten nevének virágoznia kell nemzedékről-nemzedékre!” Kálvin és a genfi vallásos nevelés. Előadás a Pápai Református Teológiai Akadémia III. Kálvin-konferenciáján. (Pápa, 2011. november 10.)

Kálvin János és a genfi Konzisztórium. A reformátor egyházfegyelmi bizottságának létrehozása. Előadás a DRHE Doktorandusz Kollégiumának III. ülésén. (Debrecen, 2011. május 3.)

„Szentek és feddhetetlenek legyünk előtte szeretetben.” A genfi konzisztórium létrehozása, szervezeti és működési alapelvei. Előadás a Pápai Református Teológiai Akadémia II. Kálvin-konferenciáján. (Pápa, 2010. október 21.)

Kálvini érdekességek egy fiatal Kálvin-kutató szemével. Előadás a 2009-es Doktorok Kollégiumának Rendszeres Teológiai Szekciójában. (Budapest, 2009. augusztus 26.)

III. Tudományos versenyek és szakmai elismerések

A doktorjelölt **2014** májusában felkérést kapott a magyar Kormány által létrehozott *Reformáció Emlékbizottság tudományos munkacsoportjában* való részvételre.

Maradandó kálvini értékek hatályos jogunkban, különös tekintettel a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseire. *Pályamunka a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar által kiírt „Református értékek a jogban – Kálvin nyomában, 2014” című pályázatra* (1. helyezés).

Friends of the H. Henry Meeter Center Research Fellowship (Grand Rapids, MI, USA). Ösztöndíj a tehetséges fiatal Kálvin-kutatók részére, melyet a Grand Rapids-i H. Henry Meeter Center for Calvin Studies kuratóriuma adományoz (2014).

A doktorjelöltet kitűnő tanulmányi és kutatási eredményeiért a **2013/2014**-es tanévben a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar dékánja *Praetor Szakkollégiumi* tagsággal ajándékozta meg.

„A földet a menynyel összekötő titkos szent huzal.” A jogtanítás története a Debreceni Református Kollégiumban 1742–1895. *Pályamunka a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának, az egyetem fennállásának 100-ik évfordulója tiszteletére meghirdetett pályázatára, 2012* (1. helyezés).

A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottságának (MTA DAB) díja a Fiatal Kutatók kitűnő eredményeiért a **2011/2012**-es tanévben.

„Könyv kell hát, hadd ismerjük meg Kálvin nagy szellemét.” Révész Imre Kálvin életrajzának (1864) előállása, kiadása és recepciója levelezése alapján. *Pályamunka a III. Kárpát-medencei Keresztény Tudományos Diákköri Konferenciára, 2011* (2. helyezés).

“What would Calvin say? Responsible Stewardship in the Face of Today’s Ecological and Financial Crisis.” *Treatise for Lombard Essay Competition, 2009* (2. helyezés).

„Kálvin János hermeneutikája. A reformátor kommentárjainak időszerűsége a 21. században.” *Pályamunka a 2009-es Országos Tudományos Diákköri Konferenciára* (2. helyezés).

„Kálvin János hermeneutikájának sajátosságai kommentárjainak fényében.” *Pályamunka a Debreceni Lelkészképzésért Alapítvány által a reformátor születése 500. évf. alkalmából kiírt pályázatra, 2009* (1. helyezés).

